

Grădina Trefort. Un monument în imediata apropiere

Trefort-Garden. A Monument in Personal Proximity

Acest monument din Budapesta este enorm (200 m) și totuși aproape invizibil. Ne vorbește despre traumă și memorie într-o manieră antieroică, rafinată și empathică. Contextul istoric și tehnologii de ultimă oră sunt aduse împreună de un proiect care trece de la scara urbană la cea a arhitecturii și designului grafic.

EN

This monument in Budapest is huge (200 m), yet almost invisible. It speaks about trauma and memory in a non-heroic, refined and empathic manner. A historical context and latest technologies are brought together in a project that spans from the urban scale to that of architecture and graphic design.

TEXT:
KRISZTINA SOMOGYI
FOTO / PHOTO:
AKOS POLGARDI

La începutul anului 2014, Facultatea de Științe Umaniste a Universității Eötvös Loránd (ELTE) a anunțat un concurs de arhitectură pentru proiectarea unui monument. Pe site-ul grădinii Trefort, Universitatea a vrut să-i comemoreze pe profesorii și studenții uciși în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Scopul a fost să se găsească o metodă și un spațiu demne de o asemenea comemorare. Studenții și profesorii de la EME (Școala de Arhitectură), Ciclul XXII, au participat la concursul de design. Proiectul câștigător a fost finalizat în noiembrie 2014.

Bare paralelipipedice din bronz, cu o secțiune de 1x1 cm au fost instalate în mortarul dintre două șiruri de cărămizi pe două clădiri din campusul situat între bulevardul Múzeum și strada Puşkin. Banda de bronz, abia vizibilă între șirurile de cărămizi, îngustă, dar de aproape 200 m lungime, conține numele și datele personale ale 198 de foști membri ai Universității identificați până acum. Pe această bandă metalică, numele, scrise cu litere de numai 6 mm, sunt aliniate unul după altul, scrise cu fontul Trefort Grotesk light, conceput special pentru memorial. Distribuite aleator și omogen. În imediata apropiere tactilă.

Pot fi deveniți cu ușurință jenat privind monumente simbolice, eroice sau abstracte care reprezintă traume naționale: încerci să găsești în zădăr posibile interpretări, oscilând între imaginea simbolică și figurile reprezentate, mesajul și obiectul concurând și producând un mesaj confuz. Așa cum spunea Péter György, estet, cercetător, profesor universitar și unul dintre inițiatorii acestui memorial: „Am impresia că sculptura monumentală din secolul al XIX-lea a devenit doar un obiect de muzeu și inadecvat în ultimele decenii, un stil aproape mort, care devine invizibil imediat după ceremonia de inaugurare. Memoriale bune din spațiile urbane au fost până în prezent intervenții microistorice fin formulate într-un mod arhitectural. Nu cunosc nici un monument care să prezinte traume naționale care ar putea fi reprezentate de orice fel de figură eroică. Pentru aceasta, am găsit că este important să nu vorbim cu sculptori, ci cu arhitecți, a căror activitate nu conține elemente figurative, narrative. Suntem recunoscători arhitecților pentru creația lor, deoarece memorialul realizat ne oferă o soluție intelligentă și indispensabilă de personalitate și impersonalitate.”

Unii dintre arhitecți au semnalat totuși faptul că a fost, de asemenea, exemplar, modul de gândire și atitudinea celor care au lansat concursul. A existat o gândire comună, care a ridicat nu doar nivelul

EN

At the beginning of 2014, the Faculty of Humanities, Eötvös Loránd University (ELTE) announced a restricted architectural competition for the design of a monument on the site of Trefort-Garden. The university wanted a dignified way and location for commemorating its teachers and students killed during World War II. The students and masters of ÉME (Master School of Architecture), Cycle XXII attended the design competition. The winning design was completed in November 2014.

Bronze rods with a 1x1 cm section were installed into the mortar joints of the two brick buildings standing on the campus area located between Múzeum Boulevard and Puskin Street. The barely noticeable, narrow, but 200 meter long bronze stripe, almost blending into the bricks, contains the name and personal data of the 198 former university citizens, which have been found so far. In this stripe, the 6 mm high names are lined up one after the other, written in Trefort Grotesk light font, designed especially for the memorial. Distributed randomly and homogeneously. In tactile proximity.

One gets embarrassed easily when seeing symbolic, heroic or abstract monuments representing national traumas: we try in vain to find the possible interpretations, oscillating between the symbolic image and the depicted figure, while standing in a message-confused way, thinking and evaluating the sight. But we still stand aside. This was quite well formulated by Péter György, aesthete, media researcher, university professor and one of the initiators of the memorial's establishment: "I get the impression that 19th century monumental sculpture has become completely musealized and inadequate in recent decades, a dead genre in a sense, which becomes invisible immediately after the inauguration ceremony. Good memorials I have seen in urban spaces so far were fine micro-historical interventions formulated in an architectural way. I know of no monument depicting national traumas that could be represented by any heroic figure. For this, I found it important not to speak with sculptors but with architects, the work of whom contains no figurative, narrative elements. We are grateful to the architects for their creation, because the realized memorial site provides us with a smart and indispensable solution of personality and impersonality." Some of the architects, however, strongly stated that the way of thinking and attitude of the competition initiators was also exemplary. A common thinking evolved, that not only raised the standard of entries, but also

>

Fragment, scara 1 : 1
Fragment, 1:1 scale

propunerilor, dar, de asemenea, a contribuit la îmbogățirea proiectului câștigător în timpul procesului de realizare, făcând designul un lucru esențial. Arhitectul Levente Szabó a spus în timpul conferinței de două zile de la inaugurarea monumentului, citând cuvintele artistului german, Jochen Gerz: „Monumentele memoriale sunt lucrări executate întotdeauna la comandă. Se presupune că o lucrare nu poate depăși calitativ nivelul comenzi”. În legătură cu monumentul din Grădina Trefort, participanții au menționat într-un fel sau altul importanța dialogului: conferința din momentul inaugurării, efortul continuu de cercetare, publicarea rezultatelor pe site, dorința de comunicare, deschiderea grădinii, precum și procesul ipotecnic de receptare a creației, toate sugerează importanța dialogului.

DE LA INTENȚIE LA PROIECTARE

Arhitecții care au pregătit acest proiect câștigător (Ildikó Bujdosó, Dénes Fajcsák, Eszter Lukács, Nóra Szigeti și profesorii lor János Roth și Levente Szabó) au fost preocupati de două aspecte de bază: interpretarea corectă a intenției, și anume problema ridicării monumentelor, și, mai specific, înțelegerea a ce înseamnă pentru ELTE o amintire „formulată în spațiu și materiale”, după șapte decenii. Desigur, un alt aspect s-a axat pe localizarea memorialului, căutând modurile în care acesta ar fi fost perceput în grădină. Se pare că aceste întrebări pragmatice au dus la reflexii neașteptate. De exemplu, Budapest este un loc dens din punctul de vedere al memoriorilor istorice. Multitudinea de nume de străzi, plăci memoriale și monumente este menită să păstreze în memoria colectivă oamenii și evenimentele. Cu toate acestea, după momentele festive de inaugurare, de obicei, aceste monumente devin neobservate în viața de zi cu zi. Monumentele tac și oamenii iluștri rămân necunoscuți.

De asemenea, subiectul te face să te întrebi cum să îți amintești de persoanele ucise în al Doilea Război Mondial. Tonul eroic, patetic, este incompatibil cu ceea ce s-a întâmplat: aici trebuie să existe altceva. Din nou, arhitecții citează firul teoretic al lui Jochen Gerz: „O trăsătură comună a lucrărilor de artă, pe care James E. Young le numește contramonumente, este că sunt dezamăgitoare. Cu alte cuvinte, subiectul în sine este dezamăgitor, deoarece opera de artă nu vizualizează un trecut eroic, ci unul negativ; dezamăgitor înseamnă nu numai pierderea iluziilor, ci, de asemenea, eliminarea fraudei și

EN

contributed to the enrichment of the winning project during the realization process. As architect Levente Szabó put it during the two-day conference associated to the monument's inauguration, by quoting the words of the German artist, Jochen Gerz: "Memorials are works always performed for order. It must be assumed that a piece of work cannot be better than the commission itself." In connection with the Trefort-Garden monument, the participants, in one way or another, have mentioned the importance of dialogue: the conference held at time of the inauguration, the continuous collecting work followed by the publishing of the results on a website, the desire for communication, the openness of the garden, as well as the hypothetical process of the creation's reception.

FROM INTENTION TO DESIGN

The architects who prepared the winning entry, (Ildikó Bujdosó, Dénes Fajcsák, Eszter Lukács, Nőra Szigeti and their masters János Roth and Levente Szabó) were basically concerned with two issues: the accurate interpretation of the intention, namely the problem of erecting monuments, and more specifically the understanding of what remembrance, "formulated in space and materials", means for ELTE after seven decades. Understandably, another consideration focused on the location of the memorial, looking for the possibility of its future reception in the garden. Seemingly, these are pragmatic questions leading to perplexing thoughts. For example, Budapest is a dense place in terms of remembrance. A multitude of street names, plaques and memorials are meant to preserve prominent people and events in collective memory. However, after the festive moments of inauguration, usually these monuments become unnoticed in everyday life. Signs become silent and illustrious people remain unknown.

It also makes you wonder how to remember the people killed in World War II. The heroic, pathetic tone is incompatible with what happened: here something else has to be faced with. Again referring to the thread of artist Jochen Gerz, repeatedly cited by the architects: "A common feature of the works of art, which James E. Young calls counter-monuments, is that they are disappointing. In other words, the topic itself is disappointing, since the work of art does not visualize a heroic but a negative past; and disappointment means not only the loss of illusions, but also tearing lies and eliminating fraud.

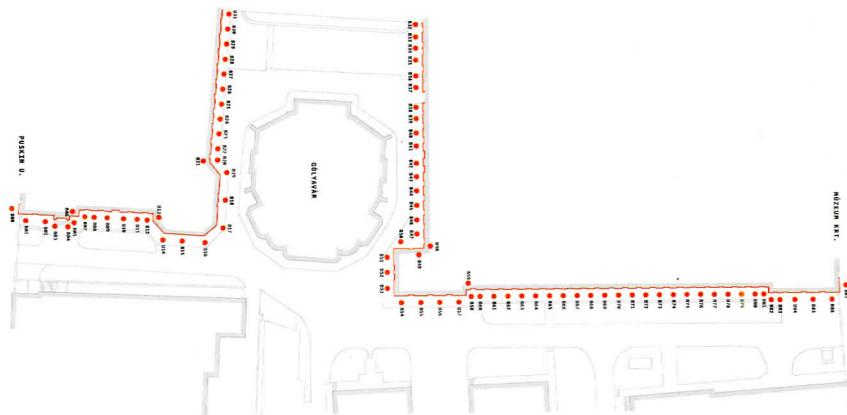

minciunilor. Acest lucru nu este rezultatul activităților forțelor superioare, ci pornește de la nivelul ochilor, de la tine și de la mine.” Această idee poate fi în mod clar aplicată la monumentul Grădinii Trefort.

Uitarea care a s-a așternut peste acest subiect în ultimele decenii este la rândul său Jenantă. Dificultatea cercetării întreprinse de ELTE constă și în faptul că, pe de o parte, este greu de găsit informații, nume, date, iar pe de altă parte, e greu de perceput ce înseamnă această traumă în identitatea universității.

ÎN JURUL MONUMENTULUI

Grădina Trefort este situată în centrul istoric al Pesta, între Muzeul Național al Ungariei și intersecția Astoria. Zona de campus are scop de tranzit, circulație și, să spunem drept, parcare; este un loc urban mult mai agitat decât îl arată numele (sacral) al grădinii. Experiența a demonstrat că, în ciuda numărului mare de statui și plăci memoriale plasate anterior aici, acestea nu i-au atins în nici un fel pe studenți. Ce trebuie făcut într-o astfel de situație? „Un memorial poate avea o șansă de a-și atinge obiectivul, dacă devine un element invizibil în mediul său și, în același timp, un semn dramatic – în funcție de gradul de deschidere a percepției beneficiarului” – după cum au subliniat arhitecții. Deci, soluția corectă pe care au găsit-o nu a fost augmentarea monumentului, ci, dimpotrivă, sensibilizarea și implicarea beneficiarului. Pentru arhitecții, cuvântul-cheie a devenit „scara, deoarece grădina se află pe un teren vast, în timp ce semnul a trebuit să se refere la întreg. Pentru aceasta, semnul nostru a devenit foarte mare și, în același timp, aproape imposibil de mic. O intervenție în Grădina Trefort, totală și aproape imperceptibilă, în același timp. Sperăm că memorialul va fi capabil să obiectivizeze pierderea unică și dramatică a universității asociate epocii respective, fără să o pună permanent

EN

This is not the result of higher forces' activities, but it starts from eye level, from you and me.” This idea can clearly be applied to the Trefort-Garden monument.

Oblivion, which has featured the last few decades in relation to the topic, is also embarrassing. The difficulty of the research launched by ELTE lies also in the fact that on one hand it is struggling to find data, collect names, identify dates, and on the other hand it is a hard work to think over what this trauma means in the identity of the university.

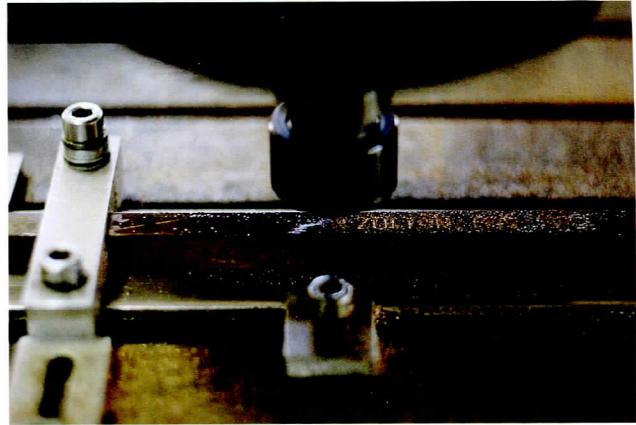
LOOKING AROUND THE SITE

Trefort-Garden is located in the historical downtown of Pest, between the Hungarian National Museum and Astoria transport hub. The

TREFORT GROTESK IS A UNICASE, — — MONO-LINE, CONDENSED, SANS SERIF, — TITLING TYPEFACE — DEVELOPED — FOR A WW2 MONUMENT AT ELTE, BUDAPEST IN 2014. ¶

Frezarea CNC a barelor din bronz
CNC milling of the bronze bars

Fontul dedicat
The dedicated font

Un monument la nivelul ochilor
A monument at eye-level

În centrul atenției cetățenilor universitari de astăzi. Acesta permite oamenilor să stea la distanță (în acest caz, rămâne o dungă abia perceptibilă pe perete), dar și să se apropie, pentru a înțelege și a-și aminti (cantitatea masivă de nume și date, precum și spațialitatea lor cuprinzând întreaga grădină și stabilind o conexiune cu amintirea victimelor, mai directă decât orice alt semn sau expresie)."

MONUMENT ÎN IMEDIATA APROPIERE LIZIBILĂ

Harta amplasării
Placement map

Nimeni nu ar trebui să fie indus în eroare de intervenția spațială aparent minimă și de simplicitatea rezultatului. Ideea rostită prin câteva instrumente devine inteligibilă doar prin concentrare și cuvinte precise, austere. Bronzul, ca material ales, lățimea benzii, cuvintele din subtitlu, problema secvențierii, fontul au fost toate rezultatele gândirii colective, în care, în plus față de arhitecți, au fost implicați clientul, echipa de cercetare a ELTE și Ákos Polgárdi, artist grafic și tipograf, iar în timpul punerii în aplicare Farkas Albert, sculptor, Tamás și Kristóf Albert.

Litera joacă un rol important în aspectul memorialului. Lizibilitatea are o importanță deosebită, ceea ce nu a fost o sarcină ușoară. La fel de important este mesajul transmis de formularea stilistică a literelor. Designerul a păstrat în mod fericit distanță față de stereotipurile de tipar asociate monumentelor. Literă nu are rezonanță istoricistă, în schimb se referă la stilul grotesc de font, tipic modernității, dar reformulat pe gustul contemporan. În acest fel designul relatărea cu ambele planuri temporare. Deși designul de font se referă la cea mai redusă scară a procesului de proiectare, rămâne totuși o caracteristică determinantă. Ákos Polgárdi, artistul grafic a ajuns la soluția finală în calitate de membru al echipei de arhitecți. „Am avut criterii destul de clare, aceasta a fost o situație specială. Având în vedere că erau concepute pentru o suprafață plană, sarcina se apropia mai degrabă de cea a inscripției. Gravura pe metal ne-a adus probleme caracteristice. Am vrut să creăm un font omogen; prin urmare, nu există minuscule în setul de caractere. Am ales fonturi tip stencil, pentru a avea cât mai puține conexiuni posibile, pentru a preveni apariția unor pete pronunțate gri, care ar putea perturba proporțiile literelor. Este important că acest font este *monoline*, ceea ce înseamnă că lățimea rândului este aceeași, indiferent unde se plasează litera. Acest lucru însă nu este întotdeauna adevărat pentru

campus area itself is meant to serve transit, circulation and, to put it straight, parking; it is a much busier urban location than the name of the (sacral) garden would suggest. Experience has shown that despite the large number of previously placed statues and memorial plaques, they were not able to address university students. What should you do in such a situation? "A memorial may have a chance to reach the goal if it became an invisible element of its environment and at the same time a dramatic sign – depending on the openness of the recipient." – as the architects summarized their analysis. The right solution they found was not the magnification of the monument's appearance, but on the contrary, sensitization and involvement of the recipient. For the architects, the keyword became "the scale, because the garden lays on a vast land, while the sign had to relate to the whole. For this, our sign has become huge and at the same time almost impossibly small. The intervention in Trefort-Garden is total and almost imperceptible at the same time. We hope the memorial will be able to objectify the unique and dramatic loss of the university associated to the specific era, without placing it in the focus of the weekdays of today's university citizens. It allows people to stay away (in this case it remains a hardly perceptible stripe on the wall), as well as to lean close, to understand and remember (when the massive quantity of legible names and data, as well as their spatiality encompassing the entire garden establish a connection to the memory of the victims, more direct than any other sign or expression)."

THE MONUMENT IN LEGIBLE PROXIMITY

Nobody should be misled by the seemingly minimal spatial intervention and the simplicity of the outcome. The idea uttered with a few tools becomes comprehensible only by means of concentration and precise, no-frills wording. Bronze as the chosen material, the height of the stripe, the words in the subtitle, the sequencing problem, or typography were all the results of community thinking, in which, in addition to the architects, the client, the research team of ELTE and Ákos Polgárdi graphic artist - typographer were involved, and during the implementation sculptor Farkas Albert, Tamás and Kristóf Albert.

Letter plays a prominent role in the appearance of the memorial. Legibility has a highlighted importance – which is not an easy task here. Equally important is the message conveyed by the stylistic formulation of lettering. The designer, in a welcome way, kept distance from the typographical stereotypes associated to monuments. The type also keeps its distance from historicism, instead it refers to the grotesque style typical of Modern, but reformulated in today's taste – a reference to both timelines. Although the level of typography is the smallest scale of the design process, it is still a determinative decision. Graphic artist Ákos Polgárdi reached the definitive solution as a member of the architect team. "We had quite clear criteria, this was a special situation. Since it was not to be designed to a flat plane, the task was more like classic stone carving. We wanted to create a homogeneous typeface; therefore there are no lowercase letters in the character set. I have chosen stencil fonts in order to

^ >

Atât limbajul verbal cât și cel vizual se schimbă la unul din colțuri concavul în convex, alfabetul latin în Braille.

Both verbal and visual language of the strip change at one corner: concave turns into convex lettering, Latin alphabet into Braille.

litere grotești geometrice egale. Pentru unele caractere codițele sunt trase ușor în afară, lucru care servește din nou scopului de a minimiza denaturarea pieselor închise. Toate acestea se coreleză, de asemenea, cu faptul că mai întâi am dorit să creăm textul de pe suprafață prin utilizarea instrumentelor de gravură, dar testește nu au ieșit bine. După mai multe încercări, tehnologia de frezat computerizată s-a dovedit convingătoare, cu ajutorul ei am reușit să creăm pe suprafață de bronz litere de 6 mm înălțime și 0,8 mm grosime a liniei."

Este ușor de înțeles esența operei de artă privind subtitlul ce apare în colțul interior al clădirii de pe bulevard. Pentru că la punctul de cotitură subtitlul se mută din planul interior de mortar spre exterior, pe fața planului de cărămidă; și literele devin convexe în loc să fie gravate. Până ajung acolo, atenția trecătorilor se obișnuiște cu acest limbaj vizual consistent, observând fiecare mică schimbare și găsind mesajul ei. Nu este un gest întâmplător. O propoziție simplă, definind memorialul și facilitând interpretarea, apare acolo în trei versiuni: în maghiară, în engleză și în caractere Braille: „În memoria tuturor membrilor facultății care au căzut victime legilor antievreiești, Holocaustului și celui al Doilea Război Mondial. ELTE, 2014”

O scurtă declarație factuală. Potrivit creatorilor memorialului, nu a fost ușor să formuleze această propoziție. Acest lucru poate fi interpretat în sens mai larg: formularea ei a durat 70 de ani.

CREDITE & INFO / CREDITS & INFO

Arhitectură / Architecture: ÉME Master School - János Roth, Levente Szabó (arhitecți, profesori / architects, professors), Ildikó Budosó, Eszter Lukács, Nőra Szigeti, Dénes Fajcsák (arhitecți, masteranzi / architects, master students)

Design grafic și de web, lettering / Graphic, web & type design: Ákos Polgárdi

Construcție / Construction: Farkas Albert (sculptor), Tamás Farkas, Kristóf Farkas

Tehnologie CNC / CNC-technology: Xfer Ltd.

<http://emlek hely.btk.elte.hu>

EN

have the fewest stem connections possible, that is to prevent letters from 'seizing', from creating such pronounced gray spots that could disturb the proportions of the letters. It was important to have a monoline font, meaning that the line width is the same no matter where the letter body is intersected. This, however, is not always true even for geometric grotesque letters. For some characters, the letter stems are pulled apart slightly, which serves again the purpose of minimizing the distortion of closed counters. All this is correlated also to the fact that first we wanted to create the text on the surface by using drop tools, but the test specimens were not nice. After several attempts, CNC milling technology proved to be convincing. By applying it we managed to create on the bronze surface 6 mm high letters with a 0.8 mm line width."

It is easy to understand the essence of the work of art when looking at the subtitle appearing in the inner corner of the boulevard building. Because at the turning point the subtitle moves from the inner plane of the mortar joint outwards to the brick plane; and the letter becomes convex instead of engraved. By then, people's attention passing by the bronze stripe gets used to this consistent visual language, noticing every little change and finding the message in it. Not by chance. The simple sentence appears there in three languages, defining the memorial and facilitating interpretation: in Hungarian, in English and in Braille. "In memory of all those university citizens who have fallen victim to the anti-Jewish laws, Holocaust and World War II. ELTE, 2014"

A brief, factual statement. According to the creators of the memorial, it was not easy to formulate this sentence. This can also be interpreted more broadly: it required 70 years.